

CUM DISCUTĂM DESPRE POLITICĂ ȘI ECONOMIE?¹

*Prof. univ. dr. Vasile SECĂREȘ**

Abstract

This article enhances the necessity to change the approach of the decision making in the economic policy, starting from the relationship between politics and economy and from the influence of this relationship onto Romanian national security. In our opinion, we are facing the imperative to create a coherent strategy, on the medium and long term, concerning the development of Romania. In this context, the experts must detain the main role into the elaboration and the implementation of this strategy.

Given the more and more problematic and unpredictable security challenges into the euro-atlantic eastern neighborhood, this new approach would permit Romania – as a national actor and NATO member – to have an efficient use of its national resources.

Keywords: *politics, economy, power, change, development strategy, uncertainty, education*

În prezent, este necesară o discuție care să abordeze poziționarea României în raport cu „noile provocări economice”. Aș spune însă că este nevoie de o altfel de discuție. Această problematică trebuie fundamentată pe o „armătură tehnică”, pe analiză - în primul rând, pe cifre, pe reperatele pe care ți le pune la îndemână „meseria”. Este vorba, desigur, de știința economică și, într-un plan mai larg, de ceea ce numim „government” - știința guvernării.

Sigur, dezbateră *nu se poate desfășura* - și *nu are cum să se desfășoare* - într-un *templu academic sau economic*, departe de „frământările politice” ale zilei. Cristian Pârvulescu scria, în urmă cu câteva săptămâni, despre avatarurile „Codului fiscal” sub titlul „*politică sau economie*”. Cred că aici nu se pune problema de „sau”, ci este vorba de „politică și economie”, fie că vrem sau nu... Pentru că avem în vedere *interesul public, politicile publice*, drumul pe care va merge această țară. Astăzi, mâine și în anii ce vin... Problema este cum înțelegem această legătură. Știu, avem de-a face aici cu o agendă destul de complicată și, poate, și aridă. Uneori e greu să treci frontiera unei discuții publice accesibile.

Iar dacă *media* mai are și o altă grilă de interpretare... Da, *politică și economie*...

Așa cum spuneam, cred că în această privință este nevoie urgent de o ***schimbare de abordare***. Trebuie să schimbăm modul în care privim lucrurile, modul în care le discutăm și, evident, modul în care se iau deciziile de politică economică, deciziile legate de dezvoltarea țării în perioada următoare. Câteva sublinieri aș face în acest context.

Prima constă în faptul că adesea felul în care așezăm deciziile economice, fiscale etc. în spațiul politic este greșit și cu consecințe „rele”, cu consecințele pe care le-am văzut în dezbateră din ultimul timp. Profesorul Y. Dror, marele specialist în guvernare și administrație publică, încerca acum vreo 20 de ani să ne convingă, pe noi cei din Europa Centrală și de Est, că deciziile care privesc dezvoltarea țării trebuie *scoase* din zodia politicii de partid sau a intereselor asociate ciclului politic, a intereselor electorale, de guvernare... Bun, putem să spunem că nici în Vest nu s-a învățat ca lumea lecția asta... Problema este ce facem noi aici, pe malurile Dâmboviței.

*Prof.univ.dr.Vasile SECĂREȘ este profesor la Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA), în cadrul Departamentului de Relații Internaționale și Integrare Europeană, și președinte al Consiliului de Administrație al Institutului Bancar Român.

A doua: da, atunci când este vorba de dezvoltarea economică a țării, dimensiunea politică este puternică și trebuie să fie așa. Dar ea trebuie să se sprijine întotdeauna pe reperatele profesionale, economice și financiare, pe soluțiile pe care le propun, în cadrul unei grile politice de interpretare, specialiștii, grupurile de analiză, expertiza.

În sfârșit, a treia: nu poți discuta, fie el și Codul fiscal, fără a avea în vedere multe alte lucruri, corelațiile fundamentale și, din nou, cerința macrostabilității. Avem nevoie de o viziune integrată și nu doar asupra construcției bugetare, cu toate componentele sale, în 2016 și mai departe, în anii următori, ci asupra creșterii economice și a dezvoltării țării în perioada următoare.

Felul în care văd eu *legătura dintre politică și economie* ne spune că avem nevoie de o *concepție solidă* privind evoluția României în perioada actuală și în anii ce vin. Am să încerc să explic de ce cred asta. Nu înainte de a sublinia că dezbateră, din ultimii ani, cu privire la evoluțiile ce caracterizează economia lumii - sau la cele din spațiul UE - a arătat foarte limpede -

vezi comentariile unor mari economiști ai lumii, Stiglitz sau Krugman - că aici nu este vorba doar de economie, ci de *putere și politică*.

Din această perspectivă, să ne referim la provocările pe care le avem de înfruntat... Am spus, încă de acum 2-3 ani, că vin vremuri grele! 2014 și 2015 au confirmat o asemenea evaluare. Mărturisesc însă că nu credeam că lucrurile vor sta așa cum stau acum! Este vorba, pe de o parte, de ceea ce știm cu toții: situația creată în Est. Amenințarea militară a reapărut pe frontiera euroatlantică. Vorbim acum de

„războiul hibrid” din Ucraina. Mi-aș permite să atrag atenția asupra numărului în creștere de „zone gri” apărute, de-a lungul frontierei euro-atlantice, cu sprijinul Rusiei. Astfel, Transnistriei și regiunilor separatiste din Georgia li se adaugă acum „republicile populare” din Estul Ucrainei. Ar trebui să ne întrebăm, desigur, ce urmează? Recenta întărire a prezenței NATO - mai ales a SUA - în România ne oferă, desigur, un sentiment sporit de securitate. Dar nu este vorba doar de asta. Nici pe departe. Aș spune aici o propoziție foarte simplă: perioada cu care ne-am obișnuit în ultimii 25 de ani *s-a terminat!*

Am intrat într-o etapă de incertitudine extremă. Sunt și vor fi vremuri tulburi, marcate de evoluții strategice, de reșezări geopolitice, mult mai complicate decât până acum. Această ultimă etapă a *tranziției* începute în 1989-1991 este caracterizată de aliniamente intersectate (uneori ele par să pună în discuție alianțele actuale), de confruntări dure și amenințări multiple. Să nu uităm că este vorba de *un joc de sumă nulă*, care va produce lista lui de câștigători și învinși („winners and losers”).

Din Europa până în Asia-Pacific ne confruntăm mai mult cu întrebări decât cu răspunsuri. În Franța, elita politică vorbește despre „multiplele pericole care amenință țara”. Am fost recent în Japonia - am avut discuții la MAE și în zonele de expertiză de securitate națională: am descoperit mari incertitudini și mari îngrijorări. Un raport făcut public la începutul lunii iulie a.c. era „cautiously optimistic” în legătură cu alianța acestei țări cu SUA și efectele ei în noul mediu strategic.

Noi cum ar trebui să fim? Mediul în care evoluează și va evolua România în următorii ani - spun din nou - este tulbure. Aș sublinia și aici doar două-trei lucruri. Nu putem să nu vedem că România este ținta unor acțiuni care aparțin unui instrument major al „războiului hibrid” de care aminteam mai sus: *destabilizarea!* Manipularea, intoxicarea, atacurile mediatice sunt prezente care îți sar în ochi. Ca să nu mai spun că ar trebui să ne preocupe ceva mai mult vulnerabilitatea noastră la „războiul electronic”. Mai departe: mediul în care ne mișcăm în UE este tot mai incert. Nu mă refer doar la fractura NV-SE - „adusă la zi” de criza Greciei - care se va adânci.

Am redescoperit, în anii din urmă, distribuția de putere din UE. Mai mult încă, asistăm la manifestări dintre cele mai diverse care vizează reșezarea „geografiei politice” a continentului. Ele merg de la domeniul economic și financiar - iar în această privință n-ar trebui să uităm că și în UE, la fel ca în restul lumii, criza a fost, și este în continuare, un instrument dur de redistribuire - până la demografie și migrație. Poate nu doar ca o pată de culoare - este mult mai mult - ar trebui să ne amintim (știm oare?) că avem 5 milioane de români care lucrează peste graniță. Ne preocupă ce au de gând? Ca să dau doar un exemplu, în Spania, peste 90% dintre românii de acolo nu vor să mai revină (ei și, cu atât mai puțin, copiii lor). Politica spaniolă sprijină rămânerea lor în această țară. Spun lucrurile astea ceva? Nu ar trebui să ne întrebăm ce avem de făcut în țară?!

Vorbam de un mediu strategic și de securitate în schimbare. Aș adăuga că nu am cum să nu fiu preocupat, acum și în anii ce vin, și să fiu „cautously optimistic”, în legătură cu politica SUA în Europa și pe frontiera euroatlantică, cu relația SUA - Germania și implicațiile ei pe continent sau cu relația specială dintre Germania și Rusia și realinerile care se produc plecând de aici.

Vremurile de azi supun la o încercare dură capacitatea elitei politice de a acționa cu înțelepciune, demonstrând nu doar viziune, ci și un neabătut sens al direcției, chibzuială

și profesionalism. În fața acestei „lumi noi”, România trebuie să se îngrijească într-o măsură mult mai mare de resursele sale de putere - inclusiv militare - și de politicile de care are nevoie în anii ce vin. Ce alegeri vom face? Nu pot să nu mă întreb: ***citim cum trebuie noul mediu strategic?*** Nu cred că ne putem juca cu aceste lucruri.

Pornind de la considerațiile de mai sus, cred că este vremea să schimbăm lucrurile! Toate discuțiile actuale despre disciplină financiară vs. relaxare fiscală, despre echilibre macro și creștere economică... trebuie să devină urgent parte a unei abordări care să pună temeliile dezvoltării României în următorii zece ani. Această perioadă se poate dovedi și critică, dar și esențială pentru destinul României.

Aș spune că există două ancore puternice ale unui asemenea început de drum. Am în vedere, în primul rând, *apartenența noastră la comunitatea euroatlantică*. Nu există alternativă la aceasta. Când spun că trebuie să privim cu ochii deschiși ceea ce se întâmplă în spațiul european și euroatlantic aș adăuga, în același timp, că acesta este familia din care facem parte. Cu bune și cu rele. Sigur, este nevoie să avem o altă voce în această comunitate. În al doilea rând, este vorba de lucrurile pe care le-am câștigat în planul echilibrelor macro-economice, al stabilității financiare. Am atins o anumită *maturitate* și ar fi absolut caraghios ca - mergând pe drumul care trebuie - să ajungem,

fără să ne dăm seama, în șanț! Nu este mai puțin adevărat că aceste „ancore” nu sunt suficiente, nu ne rezolvă toate lucrurile.

Recent, am marcat la BNR 150 de ani de la nașterea regelui Ferdinand, iar ministrul Noica ne-a prezentat cartea sa despre „lucrările publice” din anii '20 ai secolului trecut. Sigur, știm de mult că avem ce învăța de la puterile emergente de pe Coasta Pacificului, de la Coreea de Sud sau Singapore. Dar n-ar trebui oare să ne aducem aminte de modul în care s-au conturat „cercurile concentrice” ale dezvoltării României la sfârșitul secolului 19 și, mai ales, după Primul Război Mondial, când regele Ferdinand, ne spune profesorul Noica, a hotărât începerea unui „amplu program de reconstrucție în toate direcțiile”. *Este exact ceea ce ne trebuie acum.* Generația care s-a

înhămat atunci la un asemenea program venea după câștigarea unui război. Era generația care făcuse România Mare. În '89, România, alături de celelalte țări din Est, pierduse un război.

Acest fapt ar fi trebuit poate să ceară, cu atât mai mult, mobilizarea resurselor noastre pentru reconstrucție. Aș spune însă că avem și mai multe motive acum să gândim astfel. Iar dacă ascultăm ce spune domnul Florin Georgescu, resursele pentru asta există - sigur dacă punem ordine în economie.

Avem nevoie de *un program de dezvoltare* a României în cursul următorilor 10 ani, care să-și propună o agendă căreia i-aș spune „5+1”:

dublarea PIB-ului țării înainte de 2025 (desigur cu țintele corelative privind PIB/loc., salariul mediu etc.); să treacă, în sfârșit, Carpații și să înlătore „precaritatea” infrastructurii noastre de transport (autostrăzi, căi ferate, porturi etc.); să reducă semnificativ decalajele care separă România de media UE în privința nivelului de dezvoltare economică și calitatea vieții; să înlătore dezechilibrele regionale care privesc estul și sudul țării (care au devenit o problemă de securitate națională) și, în sfârșit, să „domolească” fracturile sociale care s-au adunat în România în ultimii 20 de ani. La toate acestea aș adăuga întărirea capacității de apărare a țării.

Sigur, avem nevoie de o „alianță politică națională” - de consens, de un pact, cum vreți să-i spuneți - pentru a conveni obiectivele sale principale și pentru a scoate un asemenea program din capcana ciclului politic. În alte țări s-a putut. La noi, de ce nu s-ar putea? Ne trebuie un program serios (plictisitor de serios, cum ar spune domnul Mugur Isărescu), care să pună la lucru toate instrumentele de politică economică, bugetară și fiscală, monetară sau socială ale statului român. Cred de aceea - în acest context - că trebuie să desenăm o curbă a adoptării Euro care să se ducă spre sfârșitul acestei perioade de 10 ani. Avem nevoie de un program care să însemne planuri, calcule, termene, un program fără artificii, fără show-uri politico-mediatic, dar care să schimbe în 10 ani fața țării, definitivând structurile României moderne.

Guvernatorul BNR vorbea, cu ceva timp în urmă, despre acele „cercuri concentrice” de după Primul Război Mondial. Cum ar trebui să arate ele acum? Am în vedere „un plan în zece puncte” care ar trebui să vizeze: construcția instituțiilor; capacitatea de evaluare și cheltuirea banului public; educația; infrastructura; reindustrializarea; agricultura și dezvoltarea rurală; dezvoltarea urbană; întărirea capacității de apărare; politica externă și de securitate, în măsură să asigure României, alături de Polonia, o voce în UE și în NATO.

Am să mă refer însă doar la două - trei dimensiuni, subliniind de la bun început caracterul critic al **educației**. Mă gândesc din nou la ce spunea academicianul Mugur Isărescu, în prefața cărții profesorului și ministrului Noica, despre „climatul (de după Primul Război Mondial -

nota mea) dominat de școli bune, de societăți de dezbateri și, cu deosebire, de personalități remarcabile...”. Avem nevoie de asta ca de aer...

Avem nevoie de întărirea statului, a instituțiilor, a capacității de acțiune publică. Nu în sensul în care s-a vorbit despre asta în ultimii 10 ani. Mă refer la un set de soluții și instrumente concrete de management public care au ca obiectiv așezarea practică a unui stat puternic, serios, responsabil, definit de legi care nu au nevoie neapărat de norme de aplicare; legi care se pun în aplicare cu fermitate. Așa cum spunea domnul Florin Georgescu, avem nevoie de întărirea cadrului legal și instituțional capabil să pună ordine în economie și să reducă drastic evaziunea fiscală; să echilibreze drepturile și obligațiile, libertatea și responsabilitatea, partea „de activ” și cea „de pasiv”.

Arhivele de la sfârșitul secolului al XIX-lea ne spun că generația care a creat cadrul legal și instituțional al României moderne a plecat de la ideea că vor trece vreo 2-3 generații până când acele legi aveau să fie respectate. Au fost puse bazele culturii „formelor fără fond”. Au trecut, de atunci, vreo 150 de ani și putem spune acum că abordarea a fost greșită. Coreea de Sud și Singapore au plecat la drum cu ideea că, de mâine, legile se aplică... Așa ar trebui, de mâine... *Wishful thinking*? Nu cred. Încă de la începutul anilor '90 au fost discutate în zona de reformă condițiile, procedurile, modul de fundamentare... cum se elaborează o lege sau o hotărâre de guvern. Se putea face... Atunci reacția a fost „pragmatică”: păi, așa, nu mai adoptăm nicio hotărâre de guvern și nicio lege... Așa trebuie însă procedat.

Ne trebuie un stat care să depolitizeze, din 2016, administrația publică și să o reconstruiască pe baza meritului și a meseriei; o administrație plătită calumeașii munălacorupție. Poate învățăm ceva din experiența reformelor administrative performante. Nu trebuie să inventăm roata. Există algoritmul necesar.

Avem nevoie de o construcție bugetară care să asigure resursele necesare unui asemenea program de dezvoltare, abordând prudent raportul dintre veniturile și cheltuielile statului. Știm deja ce înseamnă dezvoltarea pe credit. Sigur, este nevoie să investim în infrastructură, în educație, în apărare și să rezolvăm enorme probleme sociale. A fost stupid să vorbim, în ultimii 10 ani, de dispariția rolului statului -

cine investește în infrastructură și în serviciile publice? - sau de încetarea responsabilității sociale a statului. Creșterea economică trebuie să înceapă să producă beneficii reale pentru oamenii simpli. Dar trebuie să găsim „proportia de aur” între investițiile publice și cheltuielile sociale ale statului. Înlăturând, în primul rând, cheltuirea iresponsabilă a banului public, jaful. Aceasta trebuie să devină o prioritate absolută. Ministrul Noica vorbea despre rolul Consiliului Tehnic Superior al Ministerului Lucrărilor Publice în anii '20 ai secolului trecut. Acesta aproba toate proiectele după care se realizau investițiile statului, inclusiv în ceea ce privește cheltuirea banului public. Sigur, au fost destule afaceri dubioase în acei ani, dar descoperim și modele de urmat. Mai ales că acum știm mai mult. Știm cum trebuie construite politicile publice bazate pe programe și cum ar trebui să facem evaluarea programelor și politicilor publice. În acest context este nevoie de creșterea rapidă a *capacității de evaluare* a politicilor publice, a intervențiilor statului care presupun cheltuirea banului public. Ar trebui să nu uităm nicio clipă jaful din domeniul retrocedărilor. Păi, nu era nevoie de monitorizare și evaluare?!

Acum nu avem un cadru normativ clar pentru fundamentarea deciziilor de politică publică, pentru monitorizarea și evaluarea intervențiilor publice. Avem cadru doar pentru programele finanțate din fonduri europene. Au dispărut unitățile de evaluare din ministere și cultivăm ideea că aici e doar o problemă de raportare. Greșit! Trebuie să punem, în perioada următoare, bazele unui sistem serios de evaluare la nivel național. Știm din experiența UE ce impact enorm are asta. Avem analize, comparații etc. E *wishful thinking* în cazul nostru? Nu! Am în vedere posibilitatea de a impune reglementări eficiente în acest domeniu și necesitatea înființării unei *Agenții naționale de evaluare*. Avem resurse de expertiză, evaluatori pregătiți (designul instituțional există deja la SNSPA). Este un punct de plecare esențial pentru schimbarea situației actuale în acest domeniu și a opririi irosirii iresponsabile a banului public.

România nu-și poate permite multe ținte. Există însă o cheie pentru fiecare ușă. Trebuie doar să o găsești pe cea potrivită. Țintele de care vorbesc pot fi acoperite. Să ne aducem aminte câți bani au dispărut în ultimii zece ani. Puteam

reclădi nu una, ci vreo trei Români! Ca să nu mai spun că în privința modernizării *infrastructurii* țării nu putem avea nicio ezitare. Dezvoltarea noastră și înlăturarea fracturilor regionale depind de asta. După Războiul de Independență, Carol I „a trecut Dunărea”: Anghel Saligny a construit între 1890-1895 podul de la Cernavodă. După Primul Război Mondial, căile ferate din Vechiul Regat au fost racordate cu cele din Transilvania și din celelalte provincii reunite cu țara. Acum vrem să facem conexiunea dintre Transilvania și Moldova abia în 2019? De ce? Când trecem cu adevărat Carpații în Sud? Ne grăbim în unele privințe și întârziem tocmai acolo unde nu trebuie: vezi absorbția fondurilor europene sau discutarea legilor „care vor reglementa achizițiile publice în viitor” și încă multe altele, de pildă un program pentru atingerea unei rate de ocupare de 70% la nivelul populației cu vârste cuprinse între 20 și 64 ani.

„Școala” rămâne cheia dezvoltării României în următorii 10 ani. Nu putem să nu ne minunăm că în 1921, când nu se vorbea de bugetare multianuală, se avea în vedere pentru perioada 1921-1927 finanțarea corespunzătoare a construcției de școli. Și, de fapt, cu educația ar trebui să începem și acum. Mica laureată a premiului Nobel pentru pace, Malala Yusafzai, spunea în toamna anului 2014: „one child, one teacher, one pen and one book can change the world. Education is the only solution”. Știm lucrurile astea de ani buni de zile. De altfel, rapoartele Băncii Mondiale vorbeau încă înainte de Revoluție de impactul economic al educației.

Parcursul industrial al Coreei de Sud - acum a 12-a, cred, economie a lumii - a început cu bani utilizați în educație. În anii '60 și '70 ai secolului trecut, România era mai dezvoltată decât Coreea

de Sud. Unde suntem acum? Răspunsul are legătură cu situația educației. România are ciferă mai scăzută a investiției în educație din UE: 4,1% din PIB. Educația continuă vocațională e la pământ! ... Nu ne mai mirăm de rezultat: cam spre 40% dintre copiii de 15 ani abia știu să citească, să scrie și să numere. Cel mai rău stau copiii din familiile sărace și din mediul rural. Cei bogați beneficiază mult mai mult de educație decât cei săraci. Cum vrem să modernizăm România? Înainte de război exista o politică pentru a deschide drumul școlilor înalte pentru copiii de țărani.

Hai deți să ne uităm la problemă și din perspectivă „financiară și economică”. *La nivel de țară*, cu actualul volum al investiției în educație, România va pierde în următorii 10 ani - spune un recent raport UNICEF - între 12 și 17 miliarde de Euro - adică 7-9% din PIB-ul din acest an (2015). În schimb, „the economic return of an additional year of schooling” este egal cu aprox. 8% din PIB. Dacă vom urca treptat la 6% din PIB, estimările pentru deceniul de care vorbesc indică, posibil, un ritm de creștere economică de 2,7-2,95% (față de ritmul proiectat de 2%), cele 12-17 miliarde vor fi câștigate în următorii 10 ani. Creșterea ponderii persoanelor cu educație superioară în cadrul populației cu vârsta cuprinsă între 25-64 de ani de la 13,6% la 19% în 2025 ar avea un impact calculat la 3,6% din PIB. Creșterea în sfera educației secundare de la 58% la 59,6% ar aduce alți 0,52% din PIB. Și *la nivel personal* studiile internaționale arată că 1 an de educație duce la creșterea câștigului personal cu 8-9% și reduce probabilitatea unor probleme de sănătate cu 8%. Spune asta ceva? Da! Îmbunătățirea radicală nu doar a accesului la educație, ci și a calității acesteia - având ca prioritate primele trepte ale sistemului - trebuie văzută ca o dimensiune esențială în orice strategie de dezvoltare a României, destinată să reducă disparitățile sociale și să sporească, în mod serios, calitatea capitalului uman. Este nevoie de reconstrucția din temelii a învățământului vocațional și a învățământului superior, în strânsă legătură cu cerințele comunității de afaceri cu privire la calificările de care va fi nevoie în următorii zece ani. Resursele vor putea veni atât din fondurile europene, cât și din alocările - sporite treptat - ale bugetului național.

¹Text adaptat după expunerea susținută pe 24 iulie 2015 la Banca Națională a României.